

فہرست کتب و مقالات

ڈاکٹر عزیز ابن الحسن (عبدالعزیز)، اسٹنٹ پروفیسر، شعبہ اردو

بین الاقوامی اسلامی یونیورسٹی اسلام آباد

مکمل کتابیں:

- نفس انسانی کے قرآنی تصورات (ترجمہ)
محمد حسن عسکری شخصیت اور فن
ارمغان افتخار احمد صدیقی، (شریک مرتب)
خبرنامہ شعبہ اردو، ایڈیٹر: عزیز ابن الحسن
میر تقی میر - میر شناسی منتخب مضامین، (شریک مرتب)
میر تقی میر (نیا ایڈیشن مع اضافہ جات)
اردو تنقید، چند نمونے لکھیں
معیار، ایڈیٹر: عزیز ابن الحسن
محمد حسن عسکری کے تنقیدی تصورات (مقالہ پی ایچ ڈی)
محمد حسن عسکری - ادبی اور فکری سفر
محمد حسن عسکری - توحشی کتابیات (تعارف و تنقیدی جائزہ)
- شائع کردہ: عالمی ادارہ فکر اسلامی، اسلام آباد ۱۹۹۶ء
شائع کردہ: اکادمی ادبیات پاکستان، اسلام آباد، ۲۰۰۷ء
شائع کردہ: پنجاب یونیورسٹی، اورینٹل کالج (شعبہ اردو)، لاہور، ۲۰۰۹ء
شائع کردہ: شعبہ اردو، پنجاب یونیورسٹی اورینٹل کالج، لاہور، ۲۰۱۰ء
شائع کردہ: مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد، ۲۰۱۰ء
شائع کردہ: نشریات، لاہور، ۲۰۱۱ء
پورب اکادمی، اسلام آباد ۲۰۱۳ء
شائع کردہ: بین الاقوامی اسلامی یونیورسٹی، اسلام آباد، ۲۰۱۳ء تا حال
زیر اشاعت: مجلس ترقی ادب، لاہور، ۲۰۱۵ء
زیر اشاعت: ادارہ یادگار غالب، کراچی، ۲۰۱۷ء
کتاب محل، لاہور، ۲۰۱۹ء

ترجمہ کی گئیں کتابیں:

- نفس انسانی کے قرآنی تصورات
نوجوان مسلمان کے لئے دنیائے جدید کا ہدایت نامہ
اسلام میں کونیاتی علوم: ایک تعارف
نظریہ ارتقاء - ایک تنقید
انسانی جوہر کی موت (زیر ترجمہ)
- شائع کردہ، عالمی ادارہ فکر اسلامی، اسلام آباد ۱۹۹۶ء
(ظفر آفاق انصاری کی مرتبہ کتاب Quranic Concepts of Human Psyche کا اردو ترجمہ)
زیر اشاعت مکتبہ روایت، لاہور
(سید حسین نصر کی کتاب A Young Muslim's Guide to the Modern World کا اردو ترجمہ)
زیر اشاعت مکتبہ روایت، لاہور
(سید حسین نصر کی کتاب An Introduction to Islamic Cosmological Sciences کا اردو ترجمہ)
(عثمان بکر کی کتاب Evolution: A Critique کا اردو ترجمہ)
(ولیم ہیرٹ کی معروف کتاب Death of the Soul کا اردو ترجمہ)

HEC Recognized Journal میں شائع ہونے والے مقالات:

- ۱۔ ”جدیدیت: کل اور آج“
(تمہید، تدوین، حواشی بر تقریر شمس الرحمن فاروقی)
بازیافت، شمارہ ۴، لاہور، جنوری۔ جون ۲۰۰۴، صفحات ۳۲-۹
- ۲۔ ”قصہ نجیب اور حدیث غریب“
بازیافت، شمارہ ۴، لاہور، جنوری۔ جون ۲۰۰۹، صفحات ۲۹۸-۲۸۷
- ۳۔ ”دل اپنے گھر کی طرف۔ علامہ محمد اسد“
بازیافت، شمارہ ۴، لاہور، جنوری۔ جون ۲۰۰۹، صفحات ۳۶۹-۳۵۵
- ۴۔ ”آج کا مہذب انسان“ (بحوالہ دوستوفسکی اور ڈی ایچ لارنس)
بازیافت، شمارہ ۱۵، لاہور، جولائی۔ دسمبر ۲۰۰۹، صفحات ۱۷۵-۱۷۷
- ۵۔ ”نمراشد کے دیباچے: چند اشارات“
بازیافت، شمارہ ۱۶، لاہور، جنوری۔ جون ۲۰۱۰، صفحات ۱۵۹-۱۷۱
- ۶۔ ”اختر حسین رائے پوری: دو تصویریں“
بازیافت، شمارہ ۱۷، لاہور، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۰، صفحات ۱۶۳-۱۷۳
- ۷۔ ”اردو میں رومانوی ادب اور تنقید: چند بنیادی باتیں“
معیار، شمارہ ۵، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۱، صفحات ۳۶۹-۳۵۹
- ۸۔ ”احمد ندیم قاسمی: منثور اور محمد حسن عسکری“
معیار، شمارہ ۶، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۱، صفحات ۱۳۶-۱۵۹
- ۹۔ ”اقبال: فکر اور فن کا ایک امتزاج“
معیار، شمارہ ۷، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۲، صفحات ۱۲۳-۱۳۰
- ۱۰۔ ”ساختیاتی مباحث اور محمد حسن عسکری“
دریافت، شمارہ ۱۱، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۲، صفحات ۴۹-۶۵
- ۱۱۔ ”غالب کی نیرنگی اظہار اور اس کی شخصیت“
معیار، شمارہ ۹، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۳، صفحات ۲۸۱-۲۹۲
- ۱۲۔ ”عسکری کے نام چند نو دریافت مکاتیب“
معیار، شمارہ ۱۰، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۳، صفحات ۲۷۷-۳۳۶
- ۱۳۔ ”ادب مسلمان فلاسفہ کی نظر میں“
معیار، شمارہ ۱۱، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۴، صفحات ۹۲-۸۱
- ۱۴۔ ”کاغذ کے سپاہیوں سے لشکر بنانے والا، مابعد جدید دنیا میں“
نبیاء، جلد ۵، لمبر، لاہور ۲۰۱۴ء، صفحات ۸۴-۳۷
- ۱۵۔ ”سخن سادہ کی دلفریبی“
معیار، شمارہ ۱۲، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۴، صفحات ۲۵۱-۲۵۳
- ۱۶۔ ”استعماری گٹھ جوڑ اور فن برائے فن والے ایک نقاد کی سماجی حسیت“
معیار، شمارہ ۱۳، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۵، صفحات ۲۵۷-۲۷۴
- ۱۷۔ ”گل خان نصیر کی اردو شاعری“
معیار، شمارہ ۱۴، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۵، صفحات ۱۹۶-۱۸۵
- ۱۸۔ ”اہلِ قلم کی مطالعاتی زندگی کا علمی سفر نامہ“
معیار، شمارہ ۱۵، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۶، صفحات ۳۲۱-۳۲۶
- ۱۹۔ ”بغیر ہوا کے جنبش کناں اس پردے کے پیچھے کیا ہے؟ (غلام عباس کا فن اور اس کا افسانہ ”سایہ“)
معیار، شمارہ ۱۶، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۶، صفحات ۱۲۷-۱۳۳
- ۲۰۔ ”محمد حسن عسکری کی معنویت: کل اور آج“
معیار، شمارہ ۱۷، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۷، صفحات ۱۸۷-۲۰۶
- ۲۱۔ ”احمد ندیم قاسمی کے افسانوں میں رسوماتی و توہماتی عناصر“
معیار، شمارہ ۱۸، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۷، صفحات ۱۲۵-۱۳۸
- ۲۲۔ ”کاشف الحقائق: تاریخی تناظر اور صیغہ مذکر کی بحث“
معیار، شمارہ ۱۹، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۸، صفحات ۱۴۷-۱۶۶

تحقیقی مجلہ معیار کے ادارے بطور ایڈیٹر

- ۱۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۰۔
- ۲۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۱۔
- ۳۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۲۔
- ۸۔ ”معیار، شمارہ ۱۰، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۳، صفحات ۷-۸
- ۸۔ ”معیار، شمارہ ۱۱، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۴، صفحات ۷-۸
- ۷۔ ”معیار، شمارہ ۱۲، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۴، صفحات ۷

- ۴۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۳۔
- ۵۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۴۔
- ۶۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۵۔
- ۷۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۶۔
- ۸۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۷۔
- ۹۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۸۔
- ۱۰۔ ”اداریہ“، معیار، شمارہ ۱۹۔
- معیار، شمارہ ۱۳، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۵ء، صفحات ۷-۸۔
- معیار، شمارہ ۱۴، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۵ء، صفحات ۷-۸۔
- معیار، شمارہ ۱۵، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۶ء، صفحات ۷-۸۔
- معیار، شمارہ ۱۶، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۶ء، صفحات ۷-۸۔
- معیار، شمارہ ۱۷، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۷ء، صفحات ۷-۸۔
- معیار، شمارہ ۱۸، اسلام آباد، جولائی۔ دسمبر ۲۰۱۷ء، صفحات ۷-۸۔
- معیار، شمارہ ۱۹، اسلام آباد، جنوری۔ جون ۲۰۱۸ء، صفحات ۷-۸۔

دیگر کتب میں آنے والے مضامین و ابواب:

- ۱۔ ”نمراشد کے دیباچے: چند اشارات“، مشمولہ کس دھنک سے میرے رنگ آئے
- ۲۔ ”حالی اور شبلی کی محمد حسین آزاد سے اثر پذیری“، مشمولہ آزاد صدی مقالات
- ۳۔ ”مقدمہ شعر و شاعری۔ ایک تجزیاتی مطالعہ“، مشمولہ ارمغان افتخار احمد صدیقی
- ۴۔ ”جدیدیت کل اور آج“، مشمولہ جدیدیت کل اور آج نئی کتاب، پبلیشرز، دہلی، ۲۰۰۷ء
- ۵۔ ”عالم اسلام میں موجودہ رجحانات اور آئندہ رویے“، مشمولہ مقالات حلقہ ارباب ذوق، لاہور، ۱۹۹۰ء
- ۶۔ ”تعارف“، مشمولہ مکاتیب بنام محمد حسن عسکری مرتبہ محمد حسن شی، سنگ میل پبلی کیشنز، لاہور، ۲۰۱۵ء
- ۷۔ ”ہے خیال حسن میں حسن عمل کا سا خیال“، مشمولہ میں نے یہ جانا مصنفہ طارق حنیف، زاویہ نیشنل، لاہور ۲۰۱۶ء، ص ۱۷-۳۹
- ۸۔ ”الوانِ باطل کا ایک مرقع“، مشمولہ رنگ ریز مصنف شفیق سہروردی، جھوک ایاز حسن ابدال، ۲۰۱۷ء
- ۹۔ ”کاشف الحقائق کی اہمیت“، مرتبہ وہاب اشرفی، عکس پبلی کیشنز، لاہور، ۲۰۱۹ء
- ۱۰۔ ”پروفیسر محمد حسن عسکری“، (بحوالہ آزاد، حالی اور شبلی کے تنقیدی تصورات)، مشمولہ کاشف الحقائق، پاکستانی ایڈیشن
- ممتاز افسانہ نگار، نقاد اور استاد، مشمولہ روشنی کے سفیر مرتبہ ادارہ فروغ ترقی زبان، ۲۰۱۸ء، ص ۶-۳۷-۳۶۵

دیگر رسائل و جرائد میں شائع ہونے والے مضامین :

- ۱۔ ”جامعہ عثمانیہ و فرہنگ اصطلاحات“
- ۲۔ ”تجھ سے تو کچھ کلام نہیں“ (محمد حسن عسکری کا ایک مسئلہ)
- ۳۔ ”سراج منیر کا تصور تہذیب“
- ۴۔ ”ماہِ کراچی۔ سجاد باقر رضوی“
- اخبارِ برادرو، اسلام آباد، مارچ ۱۹۹۳ء، صفحات ۸-۶
- ماہو، لاہور، جولائی ۱۹۹۳ء، صفحات ۴۱-۴۷
- وستاویز، لاہور، ستمبر ۱۹۹۳ء، صفحات ۱۳۰-۵۳
- ادبیات، اسلام آباد، ۱۹۹۳ء، صفحات ۸۷-۸۸۳

۵	”تقدیر اور ذوق“	رجحانات، لاہور، دسمبر ۱۹۹۴ء، صفحات ۶۶-۷۰
۶	”تمیز - ایک مطالعہ“	سویرا، لاہور ۱۹۹۴ء، صفحات ۸۵-۹۶
۷	”خاراشگاف وسید خراش ایک سے نہیں“ (کرنامہ زونف برادران)	علامت، لاہور، جولائی ۱۹۹۹ء، صفحات ۱۲-۲۵
۸	”اہل تدبیر کی واماندگیاں“	روزنامہ ہاٹ لائن، لاہور، ۴ اگست ۱۹۹۳ء
۹	”ترقی - ایک طلسم“	روزنامہ ہاٹ لائن، لاہور، ۳۰ اپریل تا ۳ مئی ۱۹۹۴ء
۱۰	”غنودیم غنودیم“ (پروفیسر یوسف سلیم چشتی)	روزنامہ ہاٹ لائن، لاہور، ۶-۷ مئی ۱۹۹۴ء
۱۱	”واقعہ کربلا ایک زندہ استعارہ“	روزنامہ ہاٹ لائن، لاہور، ۲۱ تا ۲۳ جون ۱۹۹۴ء
۱۲	”حفظ ناموس رسالت اور ہمارے رویے“	روزنامہ ہاٹ لائن، لاہور، ۳ تا ۵ اگست ۱۹۹۴ء
۱۳	”ڈاکٹر قضا“ (خاکہ)	تفکر، لاہور، نومبر ۱۹۹۲ء، صفحات ۱۱-۱۴
۱۴	”جدیدیت: کل اور آج“ (تمہید، تدوین، حواشی بر تقریر شیخ الرحمن فاروقی)	شب بخون، الہ آباد، مارچ ۲۰۰۵ء، ج ۳۹، صفحات ۵۲-۴۳
۱۵	”مقدمہ شعر و شاعری - ایک تجزیاتی مطالعہ“	مشمولہ امغانِ افتخار احمد صدیقی، پنجاب یونیورسٹی، (شعبہ اردو)، لاہور، ۲۰۰۹ء
۱۶	”حالی اور شبلی کی محمد حسین آزاد سے اثر پذیری“	مشمولہ آزاد صدی مقالات، پنجاب یونیورسٹی، (شعبہ اردو)، لاہور، ۲۰۱۰ء
۱۷	”ن م راشد کے دیباچے: چند اشارات“	(آزاد صدی دو روزہ عالمی سیمینار، پنجاب یونیورسٹی، اورینٹل کالج (شعبہ اردو)، لاہور، جنوری ۲۰۱۰ء میں پڑھا گیا)
۱۸	”سہیل احمد خان کا ادبی جوہر“	مشمولہ کس دھنک سے میرے رنگ آئے، پنجاب یونیورسٹی، (شعبہ اردو)، لاہور، ۲۰۱۰ء
۱۹	”اب دل ہے گھر ہمارا“	ادب لطیف، لاہور، ۷ سالہ نمبر، ج ۲، ۱۹۳۵-۲۰۱۰ء، صفحات ۹۶۳-۹۵۷
۲۰	”تحسین راشد: نیم مخفی گوشے“	کتاب رسالہ، نیشنل بک فاؤنڈیشن، اسلام آباد، اگست - اکتوبر ۲۰۱۰ء، صفحات ۹۴-۹۵
۲۱	”ثقافتی استعماریت اور ن م راشد“	مخزن، قائد اعظم لائبریری، لاہور، شمارہ ۲۱، ۲۰۱۱ء، صفحات ۳۲-۲۷
۲۲	”ثقافتی استعماریت اور ن م راشد“	نہج جدید، ج ۲۲، ش ۶۱، ستمبر نومبر ۲۰۱۱ء، صفحات ۵۳-۴۵
۲۳	”مقالات سراج منیر“	مباحث، شمارہ ۱، اردو منزل، لاہور، جنوری - جون ۲۰۱۲ء، صفحات ۴۹۱-۵۰۰
۲۴	”ساختیاتی مباحث اور محمد حسن عسکری“	جی، جلد ۸، لاہور، جولائی - اکتوبر ۲۰۱۲ء، صفحات ۱۰۲-۱۱۹
۲۵	”جدید مغرب میں فنون“ (ترجمہ)	مباحث، شمارہ ۲، اردو منزل، لاہور، جولائی - دسمبر ۲۰۱۲ء، صفحات ۳۷۹-۳۹۱
۲۶	”عورت ماحول اور ماحولیاتی آلودگی“، مشمولہ اردو کالم	مدیر عابد سیال، اکتوبر - دسمبر ۲۰۱۶ء، ص ۵-۴
۲۷	”زخمِ دل مبادیہ بشود: سراج منیر ایک یاد“، مشمولہ استعارہ - ۱	مدیر امجد طفیل، رانا چیمبرز لاہور، اکتوبر - دسمبر ۲۰۱۷ء، ص ۲۲۹-۲۲۶

- ۲۸ ”سراج منیر اور تہذیب کے مسائل“۔۔۔۔؟ مشمولہ استعارہ۔ ۲ مدیر امجد طفیل، رانا چیمیر زلاہور، جنوری۔ مارچ ۲۰۱۸ء، ص۔۔۔
- ۲۹ ”یوسفی۔۔۔ آب حیات و نشاط گم شد“؛ مشمولہ مکالمہ۔ ۳۸ مدیر مبین مرزا، اکادمی بازیافت، کراچی، جولائی ۲۰۱۸ء، ص ۹۹-۱۰۲

تراجم (مضامین):

- ”عالم اسلام میں موجودہ رجحانات اور آئندہ رویے“
 (سید حسین نصر کے مضمون "The Islamic World - Present Tendencies & Future Trends" کا اردو ترجمہ)
- ”نظریہ ارتقا۔۔ ایک مابعد الطبیعیاتی لغویت“
 (سید حسین نصر کے مضمون "Evolution: A Metaphysical Absurdity" کا اردو ترجمہ) ۱۹۹۱ء
- ”سائنس کی تعلیم۔ اسلام کے تناظر میں“
 (سید حسین نصر کے مضمون "Science Education: the Islamic Perspective" کا اردو ترجمہ) ۱۹۹۱ء
- ”فکر کے فساد“
 ”مغربی کلچر کی جڑیں“
 (دوستوئیفسکی کے ناول کرامازوف برادران کے ایک باب کا اردو ترجمہ) ۱۹۹۹ء
- ”نام اور روپ“
 (گائی اٹن کے لاہور میں دئے گئے ایک لیکچر The Roots of Western Culture کا اردو ترجمہ) ۱۹۹۹ء
- (رینے لگینوں کے معروف مضمون "Nama-Rupa" کا اردو ترجمہ) ۲۰۰۰ء